

Radikalna pedagogika: Civilni svet ljudskih in staroselskih organizacij v Hondurasu

Radical pedagogy: Civic Council of Popular and Indigenous Organizations of Honduras

Marta Gregorčič

Povzetek

Marta Gregorčič, dr. soc. kulture, Fakulteta za družbene vede, UL, Kardeljeva pl. 5 1000 Ljubljana, marta.gregorcic@fdv.uni-lj.si

Besedilo definira temeljne značilnosti ene od šestih zvrsti radikalne pedagogike, ki vznikajo v Latinski Ameriki ob koncu 20. stoletja. Z natančno analizo teorije in prakse delovanja koordinacije Civilni svet ljudskih in staroselskih organizacij v Hondurasu – COPINH prispevek dokazuje specifičnost radikalne pedagogike 'horizontalnih stekališč'. Za znanstvenost in strokovnost obravnave se avtorica poslužuje petletnega terenskega dela (militantnega in antropološkega raziskovanja) v Latinski Ameriki na specifičnih skupnostih, kolektivih, organizacijah in drugih kolektivitet, ki so za spreminjanje svojih vsakdanjih pogojev življenja in ustvarjanja razvile novo pedagogiko. Za obravnavo in teoretsko refleksijo 'radikalne pedagogike horizontalnih stekališč' je bilo potrebno tudi izvrstno poznavanje geopolitičnega in zgodovinskega konteksta države Honduras. Avtorica opredeli temeljne socialne, gospodarske, ekološke in politične dejavnike, ki so vzpodbudili družbeno samoorganiziranje. S predstavitvijo inovativnih dosežkov kolektivitet, novo

in kombinirano metodologijo avtorica dokazuje domet in razsežnost alternativnih pedagoških praks in metod za druge skupnosti in družbe, ki se soočajo s podobnimi problematikami kot staroselske skupnosti v Hondurasu.

Ključne besede: *radikalna pedagogika, neoliberalna država, Honduras, kultura Lenca, samoorganiziranje skupnosti, družbene spremembe.*

Abstract

This article defines the fundamental characteristics of one of the six types of radical pedagogy that are emerging in Latin America around the end of 20th century. The accurate analysis of the theory and practice of coordination's (Civic Council of Peoples and Indigenous Organizations of Honduras – COPINH) activity, proves specificity of »radical pedagogics of horizontal connections«. For the scientific standing and expertise of the discussion, the author relies on five years of fieldwork (militant and anthropological research) in Latin America with specific communities, collectives, organizations and other collectivities, that developed a new pedagogy for altering the conditions of their daily lives and creativity. An excellent knowledge of the geopolitics and history of Honduras was needed to discuss and theoretically reflect the »radical pedagogy of horizontal connections«. The author defines the fundamental social, economical, ecological and political factors that stimulated social self-organisation. By introducing the innovative achievements of these collectivities and their new and combined methodologies, the author demonstrates the range and extensiveness of these alternative pedagogical practices and methods so that other communities and societies facing similar problems to the indigenous communities in Honduras may consider adopting them.

Key words: *radical pedagogy, neoliberal state, Honduras, Lenca culture, self-organisation of communities, social changes.*

Uvod

Dediščina radikalne pedagogike je bila do zdaj v družboslovju in humanistiki razmeroma slabo popisana. Pogosto nas je dosegla šele desetletja ali tudi stoletja po nastanku (Gregorčič, 2007). V tem prispevku bomo natančneje analizirali enega od sodobnih poskusov, ki nastajajo v zadnjih dveh desetletjih med horizontalnimi mrežnimi koordinacijami v Latinski Ameriki. Horizontalne mrežne koordinacije so nehierarhična povezovanja različnih inovativnih skupnosti, organizacij, asociacij, gibanj, društev, inštitutov, zvez itn., ki v 21. stoletju vznikajo kot odgovor na neoliberalne politike nacionalnih držav in globalne geopolitike.

Govorimo o družbenih jedrih, ki so se na lokalnih ravneh povezala v različne oblike (ne)formalnih skupnosti ter se po principu horizontalnosti množila tudi na nacionalne in nadnacionalne ravni. Mrežno strukturo in razvejanost politike, ki so jo skupnosti in organizacije plasirale na avtonomne izobraževalne sisteme, uporabljamo za dosledno poimenovanje njihove nove pedagogike – radikalne pedagogike horizontalnih stekališč. Ta nastaja med pretežno staroselskimi in kmečkimi skupnostmi, iz katerih je nacionalna država umaknila socialne, zdravstvene, izobraževalne, kulturne idr. servise. Različne družbene kolektivitete so na umikanje države, ki bi jim po ustavi morala zagotavljati socialno blaginjo in osnovne človekove pravice, med katere sodi tudi pravica do izobraževanja v (maternem jeziku), začele samoorganizirati in vzpostavljati avtonomne programe tako v šolstvu kot v zdravstvu in drugih politikah razvoja skupnosti.

Ustvarile so novo politiko, ki jo razvijajo v vseh segmentih družbe: gospodarskem, pravnem, socialnem, kulturnem, političnem itn. Kot hobotnice so razvejale različne horizontalno strukturirane oblike sodelovanj, ki se dopolnjujejo in/ali zlagajo za potrebe alternativne družbe. Med njimi ima osrednjo vlogo izobraževanje. Novo družbo številne mrežne koordinacije prepoznava v lastnih tradiciji staroselske kulture, ki je pogosto tako del kolektivnega revolucionarnega spomina kot tudi vsakdanje prakse življenja v upornih skupnostih.

Metodologija

V besedilu bomo obravnavali eno od praks radikalne pedagogike, ki jih prek militantnega in antropološkega raziskovanja spoznavamo, analiziramo in popisujemo od leta 2003 (Gregorčič, 2003, 2005a, b, 2007). Metodo militantnega raziskovanja prevajamo iz teoretizacije delovanja in refleksije prakse *Colectiva situaciones* (2003, 2005). Pomeni umetnost snovanja kompozicij, ki vzpodbuja vprašanja in elemente alternativne družbenosti: to je iskanje vezi, da bi se lahko akademske vednosti uglasile ali sestavile s tistimi, ki jih imenujemo ljudske, kritične, radikalne vednosti.

Militantno raziskovanje se namesto na ustvarjanje konceptov (centralizacijo, objektivizacijo, instrumentalizacijo, artikulacijo, taktiko, idealizacijo in soglasje) osredotoča na preizpraševanje lastnih početij, delovanj, refleksije, refleksij. Tako militantni raziskovalec uporablja srečevanje, afinite, kompozicije, gramatiko vprašanj, imanenco, situacije, resonance, polifonije, prakse, horizontalnosti, percepcije, preizkušanje in preizpraševanje. Pojemovnik nastaja kot ohlapen, večpomenski, narativen.

Izbira metod, terensko (so)delovanje s kolektivitetami novih politik ter poznavanje znanstvene in strokovne literature o socialnih, zgodovinskih, gospodarskih in političnih vidikih razvoja v državi Honduras zlasti v zadnjem stoletju nam bodo omogočili natančno analizo nove politike, ki jo staroselci Lenca evocirajo zlasti prek novih metod izobraževanja in povezovanja izobraževanja z drugimi socialnimi politikami v skupnosti. Preden pa se lotimo analize specifične družbene organizacije (*Consejo Civico de Organizaciones Populares e Indigenas de Honduras* – Civilni svet ljudskih in staroselskih organizacij v Hondurasu), bomo na kratko pregledali, kako lahko strukturiramo nastajajoče avtonomne politike izobraževanja med ljudstvi, skupinami in organizacijami v Latinski Ameriki.

Razvejanost radikalne pedagogike

Skupna značilnost sodobnih radikalnih pedagogik, ki vznikajo zlasti v Latinski Ameriki ter tudi ponekod po Indiji, ZDA, Kanadi in

Evropi, je, da izhajajo iz avtentičnih družbenih bojov zatiranih in/ali izključenih populacij v državi ter da so usmerjene v vzpostavljanje novih družbenosti. Gre torej za pedagogike, ki so v temelj svojega ustvarjanja ali pa med prioritete cilje postavile spreminjanje lastne družbe na lokalni ravni (ponekod pa tudi na širši (nad)nacionalni ravni). Sodobne pedagoške prakse, ki nastajajo 'od spodaj' in zunaj nacionalnih izobraževalnih institucij, lahko razvrstimo v šest temeljnih kategorij. Razvrstitev ne strukturiramo hierarhično, ampak glede na vsebinske, geografske, zgodovinske in akcijske vzajemnosti posameznih subjektivitet. Kljub radikalni različnosti se obravnavane prakse dopolnjujejo in le izjemoma izključujejo. V tem prispevku bomo natančneje predstavili le eno od šestih pedagogik avtentičnih bojov, ki so neposredno vezane na sociološke obravnave.

V prvo skupino sodobnih radikalnih pedagogik prištevamo kritično pedagogiko samodoločujočih skupnosti, ki so jo kot vidnejši primer avtonomne politike tudi v izobraževanju prva uvedla majevska ljudstva, poznana pod imenom zapatisti v Chiapasu. Te skupnosti so brez poznavanja Freirejeve pedagogike zatiranih (Freire, 2000) kot dva temeljna principa avtonomnega izobraževanja postavila: *educar produciendo* (proizvajajoče učenje) in *educar aprendiendo* (učee učenje). Prvi se nanaša na vednost za produkcijo pogojev za življenje in ustvarjanje, drugi pa na produkcijo načinov izobraževanja, boja in življenja.

Pod drugo opredelitev sodobnih radikalnih pedagogik uvrščamo radikalno pedagogiko horizontalnih stekališč, ki jo nameravamo natančno analizirati in osvetliti v tem prispevku. Pod tretjo prištevamo pedagogike *militancia de investigación*, katerih tradicija sicer sega v leto 1844 k prvi monografiji Engelsa, ki jo je pozneje v praksi razvilo zlasti gibanje operaistov v Italiji. Ta dediščina je v pedagogiki dobila nov zagon ob koncu 20. stoletja z urbaniimi gibanji v Argentini, ki so za prehajanje neoliberalizma obudila vzajemnost teorije in prakse, delavsko soraziskovanje ter produkcijo novih družbenih razmerij. Med vsemi urbaniimi skupinami je danes po militantnem raziskovanju daleč najbolj poznan Colectivo situaciones (glej Colectivo situaciones et al., 2001, 2002, 2003, 2004, 2005).

V četrto skupino uvrščamo radikalno pedagogiko v pedagogiki, med katero štejemo kolektivitete, ki vzpostavljajo alternativne in (ne)formalne institucije izobraževanja za spletnje znanj, vednosti in izkušnje, vprašanje in odgovor ali pa odpirajo prostore za radikalne

družbene intervencije, ki resonirajo v vsa polja družbenega delovanja. Sem štejemo pedagoge in delavce v izobraževanju, ki so uspeli transformirati nacionalne izobraževalne sisteme ali ustvariti nove. Protagonisti tovrstnih pedagogik so tudi raznovrstna gibanja (študentska, feministična, ekološka idr.), založbe, piratski radii idr. kolektivitete, ki samoiniciativno plasirajo nove metode v izobraževanje. Njihov cilj ni samo sprememba izobraževanja, ampak tudi temeljne družbene spremembe, ki jih lahko dosežejo prav prek radikalne pedagogike. Najdemo jih lahko tako med študentskimi gibanji v Grčiji, sindikalnimi gibanji delavcev v izobraževanju in študenti v Oaxaci, socialnimi ekologi v ZDA, ljudskimi pedagogi v Salvadorju ali pa radikalnimi teoretiki v državi Madhya Pradesh v Indiji.

V peto skupino uvrščamo kritično pedagogiko v umetniških praksah, kamor prištevamo tako estetizacijo politike kot politizacijo umetnosti, kar lahko opredelimo s termini Benjamina (1998), in sicer pod pogojem, da ju redefiniramo: estetizacijo in politizacijo jemljemo samo za tiste teoretizacije praks, ki v izhodišče postavljajo emancipatorična delovanja (ki prispevajo k družbam dostojanstva in ne vzpodbujajo fašističnih idr. ideologij), to je nenehna in kolektivna avtorefleksija lastne pozicije do prevladujočih (nazadnjaških) ideologij.

V šesto skupino pa uvrščamo pedagogiko alternativnih medijev in novih tehnologij, ki vznikajo prek piratskih radijev, spletnih televizij, novih avtonomnih nacionalnih televizij, novih hibridnih spletišč itn., kar razvijajo gibanja idr. neodvisne kolektivitete v realnem ali virtualnem okolju.

Radikalne pedagogike horizontalnih stekališč

Med radikalne pedagogike horizontalnih stekališč umeščamo mrežne organizacije: COPINH (Consejo Civico de Organizaciones Populares e Indigenas de Honduras – Civilni svet ljudskih in staroselskih organizacij v Hondurasu), CUC v Gvatemali (Comité de Unidad Campesina – Predstavništvo kmečkih združenj) in OIDHO v Oaxaci (Organizacion Indias por los Derechos Humanos en Oaxaca – Organizacija staroselcev za človekove pravice). Politično delovanje se generira prek neke vrste dnevnih socialnih centrov – skupnih hiš

ali prostorov, v katerih so pisarne, knjižnice, dokumentacijski centri, predavalnice, prostori za delavnice, diskusije in delo, piratski radiji, generalne skupščine, politična zatočišča itn.

Radikalne pedagogike horizontalnih stekališč so nastale iz različnih zgodovinskih uporov v preteklih desetletjih. Povezale in samoorganizirale so socialna okolja ter kolektivitete, prek katerih danes samodoločajo razvoj in življenja 'od spodaj'. Najpogosteje gre za okoljevarstvene, socialne in politične boje proti uničevanju neposrednega okolja in družbe, za človekove pravice, za rekuperacijo zemlje itn. Daleč najbolj so razširjene nove politike rekuperacije zemlje, rekuperacije kulturne dediščine (kulturni kapital) in rekuperacije zgodovine (s terminom rekuperacija imajo gibanja v mislih izvorni latinski pomen: *re-cuperare* – *spet zadobiti, nazaj dobiti, nazaj si pridobiti*, ter tudi *spet oprostiti, osvoboditi, rešiti*). Skupnosti od države terjajo nikogaršnjo zemljo, ki si jo lastijo država, vojska ter/ali različni kapitalistični špekulanti. Najpogosteje gre za zemljo, ki je staroselcem in drugim kmetom pripadala po podpisu Mirovne pogodbe po koncu državljanske vojne (na primer v Gvatemali, Salvadorju itn.) ali pa jo je zagotavljala ustava po izpeljani revoluciji (Mehika). Prav tako na novo obujajo in oživljajo polifonijo kultur, jezikov, vednosti, tradicij itn., kar so državni režimi, kolonialne politike in imperializem zadnjih 400 let zatirali ter ponekod tudi povsem zatrli.

V nasprotju z najbolj poznanimi revolucionarnimi kolektivitetami v Latinski Ameriki – zapatističnih avtonomnih skupnosti – pa horizontalne koordinacije še niso uspele (ali niso želele) razglasiti avtonomnih območij. Horizontalna stikališča primarno služijo za upiranje protineoliberalnim intervencijam, hkrati pa samoorganizirajo skupnosti, pri čemer je pedagogika eden od temeljnih elementov teh revolucionarnih procesov. Od zapatističnih skupnosti se razlikujejo predvsem v tem, da se bolj povezujejo navzven, da bi se utrjevale navznoter, medtem ko so zapatistične skupnosti hkrati vzpostavljale notranjo samozadostnost in avtonomnost ter se odpirale navzven (intergalaktična srečanja, mednarodne akcije in sodelovanja).

Z mreženjem uporov, izkušenj, solidarnosti in vednosti so v slabih dveh desetletjih utrdile samozadostnost in neodvisnost tako navznoter kot navzven, čeprav pravno-formalno ostajajo kot integralni deli države. Ker njihova nacionalna država ni imela interesa vlagati v izobraževalne institucije ali izobraževalno komponento

razvojnih politik ter se je v veliki meri ali povsem umaknila (pogosto prostovoljno) iz določenih delov državnega teritorija in skupnosti, je bila organizacija skupnosti vključno s pedagogiko prepuščena skupnostim. Skupnosti so se samoorganizirale na vrsto načinov ter se med seboj povezale v vrsto mrežnih koordinacij tako na regionalni in nacionalni ravni kot tudi širše.

Ponekod se država na sodobna povezovanja in mreženja desetletja zatiranih skupnosti ponovno odziva z vojaškimi in paravojaškimi intervencijami, zlasti ko gre za potrebe transnacionalnih konglomeratov, Svetovne banke, Mednarodnega denarnega sklada ipd. To je, kadar želijo staroselske teritorije uporabiti za črpanje naravnih bogastev, gradnje jezov za hidroelektrarne (poplavljanje dolin – najbolj aktualni boji proti novi hidroelektrarni El Tigre v zadnjem letu potekajo na meji med Salvadorjem in Hondurasom, kar neti že tako slabe odnose med državama), za gradnje cest (npr. suhega koridorja med Pacifikom in Atlantikom v Hondurasu), pristanišč, letališč, vojaških baz, turističnih naselij ali pa druge infrastrukture za potrebe kapitala. Vse državne investicije so usmerjene v tuja kapitalska vlaganja, ki načrtujejo gradnjo posebnih ekonomskih con (to je teritorijev, ki, med drugim, ne upoštevajo nacionalne ustave in prepovedujejo sindikalno idr. združevanje delavcev) ali pa turističnih idr. objektov, ki staroselcem, kmetom in revnemu prebivalstvu ne bodo omogočili niti dostopa do pitne vode ali elektrike.

V nadaljevanju bomo natančneje pogledali organiziranost in delovanje COPINH-a, ki je v slabih petnajstih letih iz spontanega upora nekaj družin staroselcev Lenca prerasel v družbe dostojanstva, od katerih se danes učijo tudi druga gibanja po Latinski Ameriki. Še pred tem bomo povzeli geopolitično in zgodovinsko perspektivo Hondurasa.

Honduras v geopolitični in zgodovinski perspektivi

Honduras je kljub izjemno slabi družboslovni reprezentaciji država, ki goji vrsto avtonomnih politik. COPINH je izvrsten primer kolektivitete, ki brez orožja, prisile ali mobiliziranja množic daleč

najbolj uspešno postavlja zahteve državi. Njegov uspeh gre iskati v metodologiji boja, izobraževanju in epistemologiji avtonomne politike, ki je osnovala avtonomno, samozadostno in egalitarno družbo v večini pokrajin ter deluje brez vsakršnih intervencij države.

Le slabo uro vožnje od sedeža COPINH-a v La Esperanzi je Mreža skupnosti alternativne blagovne menjave (*Red Comal* ali Mreža Comal), ki je leta 1995 začela alternativno pravično blagovno menjavo. Po nekaj letih trdega kolektivnega ustvarjanja so uvedli avtonomno denarno valuto UDIS – (*Unidades de intercambio solidario* – Enote solidarnostne menjave), s katero danes trguje vsaj polovica prebivalk in prebivalcev v državi ter vrsta sosednjih držav v Centralni Ameriki, pravični trg pa se širi še na Nikaragvo, Ekvador, Kolumbijo, Venezuelo in naprej. Predstavniki države denarne in gospodarske konkurence niso zatrli, ampak so začeli z raziskovanjem uspeha te pravične blagovne menjave, saj gre za edinstven zares uspešen primer svetovnega pomena, ki ga vse bolj analizirajo in proučujejo tudi skandinavski ekonomski inštituti. Red Comal ima tudi Oddelek za razvoj proizvodov (*Departamento de Desarrollo de Productos*), pa Podjetje za alternativno-solidarnostni marketing – ECOMAS (*Empresa de Comercialización Alternativa Solidaria*), Šolo solidarnostne ekonomije – ECOSOL – (*La Escuela de Economía Solidaria*) ...

Naslednji pomemben primer alternativne politike je radio El Progreso. To je jezuitski radio, ki je ljudstvom Hondurasa pomagal v boju proti *bananerosom* (družinska podjetja in pozneje konglomerati iz ZDA), ki so v sredini 20. stoletja izrabljali poceni delovno silo in jo deloma tudi zaslužnili na plantažah afriških palm (bananinih nasadov), zaradi česar je Honduras še danes poznan kot 'banana republika'. Naslednja primer je Svet sorodnikov pridržanih/izginulih v Hondurasu (*Comité de Familiares de Detenidos-Desaparecidos en Honduras* – COFADEH), ki ga je leta 1982 ustanovilo šestnajst družin. Svet danes združuje vrsto političnih delovanj okrog treh vsebin: politične, zgodovinske in pravne neodgovornosti. In še bi lahko naštevali kolektivitete, gibanja in organizacije, ki so vzniknile v zadnjih desetletjih ter v svoje programe in strategije boja vpeljali (novo) ljudsko ali radikalno izobraževanje.

Za lažje razumevanje porajanja vrste avtonomnih, neodvisnih in samodoločujočih organizacij, skupnosti itn., ki jih danes beležimo

v Hondurasu ter tudi drugod po Centralni Ameriki, je potrebno poznavanje najtršega zgodovinskega obdobja in geopolitike, ki so jo v največji meri narekovala ZDA.

Indeks izobrazbe (kot ga izračunavajo Združeni narodi) tudi po letu 2004 za Honduras ostaja na vrednosti 0,717 in se v petih letih (med leti 2001 in 2004) ni povečal za več kot 0,01 vrednosti (PNUD, 2006). Po izračunih UNDP za leto 2007/2008 naj bi vrednost indeksa sicer narasla (0,771) (UNDP, 2007), vendar Honduras ostaja tretja država v Latinski Ameriki, kjer je izobrazbena neenakost najvišja (PNUD, 2006: 7). Prav tako je izjemno visok delež nepismenih prebivalcev nad 15 let (20 %) (UNDP, 2007). Po indeksu človekovega razvoja se država uvršča na 115. mesto (UNDP, 2007).

Tako množenje revolucionarnih kolektivitet kot slaba izobrazbena slika prebivalstva koreninita v zgodovinskem in političnem razvoju države, ki sta jo v največji meri določili najprej kolonialna španska epoha in pozneje še imperialistična politika ZDA. Apetiti prve in druge ter v zadnjem času vse bolj tudi držav EU in Kanade na Hondurasu puščajo nepremostljive pečate, zaradi katerih bo država še bolj odvisna od tujih politik in vlaganj, kot je bila v polpreteklem obdobju.

Najtežje zgodovinsko polpreteklo obdobje so bila za Honduras osemdeseta letih 20. stoletja. ZDA so v začetku osemdesetih let odpoklicale svojega veleposlanika Jacka Binnsa, ki je vseskozi opozarjal na kršitve človekovih pravic v državi. Nadomestile so ga z manj motečim veleposlanikom – Johnom Dimitrijem Negropontem. Mednarodna kariera veleposlanika Negroponteja je bogata v sodelovanjih, kjer so se dogajali najokrutnejši genocidi nad prebivalstvi: sodeluje pri vojaškem udaru v Čilu, vodi Svet za nacionalno varnost v času vietnamske vojne, po veleposlaništvu v Mehiki in na Filipinih ter vrste 'varnostnih služb'. Kljub širokemu nasprotovanju različnih organizacij za človekove pravice iz Latinske Amerike postane veleposlanik pri ZN, za tem veleposlanik ZDA v Iraku; pravkar mediira poganja o Darfurju ter vodi Cio itn.

Kot veleposlanik ZDA v Hondurasu je popolnoma nadzoroval nacionalno politiko kot tudi politiko v regiji. Ko po kubanski revoluciji po vsej Latinski Ameriki vstajajo razredni boji (ponekod to imenujemo državljanska vojna, čeprav gre večinoma za boj večinskega, revnega, staroselskega in kmečkega prebivalstva proti

drobni skupini elite, ki jo podpira kapital s severa), v Hondurasu načrtno pobijajo študente, mlade in izobražene. Primeri državnega terorizma iz sosednjih držav (npr. Gvatemala, Salvador, Čile idr.) so še bolj pretresljivi, tako po statistikah kot poznanih in odkritih metodah 'odstranjevanja', pri čemer so v največji meri iztrebljali staroselce (v Gvatemali je bilo med izginulimi prek 90 % staroselskega, majevskega prebivalstva).

V Argentini je 'izginjanje' v največji meri prispeval predsednik Videla (1976–1981) – statistike beležijo okrog 30 tisoč izginulih. Argentina je tudi država, kjer so se prvič pojavile politike izginjanja: med šestdesetimi in osemdesetimi leti 20. stoletja so ZDA z militarizacijo in organiziranjem posebnih skupin, znanih tudi kot 'vodi smrti', plačevale argentinsko vojsko, da bi z najbolj okrutno prisilo branile diktaturo. Zaradi prefinjene in dodelane oblike 'čiščenja' politično aktivnih delov populacije so vode smrti na pobudo ZDA vabili tudi v druge dele Latinske Amerike, kjer so metode iztrebljanja in očiščevanja populacije prenašali še na druge nacionalne vojske in paramilitarce ter formirali nove in nove vode smrti. Negroponte je poskrbel, da so se vodi smrti za potrebe Centralne Amerike urili v Hondurasu, zato je tudi razumljivo, zakaj je Honduras edina država, kjer se ljudstvo po kubanski revoluciji ni dvignilo proti kapitalizmu.

Danes žrtve take genocidne politike imenujemo 'desaparecidos' (izginuli). Za Salvador se ocenjuje, da je v dvanajstletni državljanski, protimperialni vojni (med leti 1980 in 1991) umrlo in izginilo 75 tisoč ljudi, za Gvatemalo prevladuje ocena, da je bilo v 36-letni vojni ubitih 200 tisoč ljudi ter 45 tisoč izginulih. Danes ne manjka raziskav in analiz, ki bi dokazovale množično odstranjevanje, pobijanje, mučenje in izginjanje ljudi predvsem iz Čila, Brazilije, Bolivije, Urugvaja, Mehike, Peruja in Kolumbije. Primanjkuje pa učinkovite politike, ki bi iz dokaznega gradiva, poročil in analiz lahko dostojanstveno zaprla poglavje zgodovine, ki ga ni mogoče preprosto zaobiti, ter odprla novo poglavje za prihodnost teh držav.

Prav vsiljena geostrateška vloga Hondurasu v času Hladne vojne ter kolonialno in imperialno obdobje so v največji meri določili sodobne smernice političnega, gospodarskega, socialnega, kulturnega idr. razvoja v državi. Do zdaj je edini alternativni odgovor za nadaljnji razvoj države prišel iz gibanj. Ustvarjati so ga začeli zgodovinsko najbolj zatirani in nevidni v državi – staroselci in kmetje.

Civilni svet ljudskih in staroselskih organizacij v Hondurasu (COPINH)

COPINH je nastal leta 1993 kot koalicija različnih ekoloških gibanj lokalnih skupnosti v jugo-zahodnem delu države, v La Esperanzi (Intibulcá). Proti masovnemu trebljenju pragozda s strani države in za potrebe multinacionalnih korporacij se je najprej uprlo dvanajst družin v lokalni skupnosti. Pozneje so se njihove zahteve razširile, lokalne skupnosti so se povezale in zgradile politično koordinacijo, prek katere danes avtonomno spreminjajo vsakdanjo realnost v regiji.

Kot po drugih deželah Srednje Amerike in Mehike je tudi vlada v Hondurasu podpisala PPP (Plan Puebla Panama) ter vrsto drugih tako imenovanih trajnostnih razvojnih politik, implementiranih prek Svetovne Banke in Mednarodnega denarnega sklada, ki so želele najrevnejši, staroselski del Hondurasa spremeniti v 'turistično oazo'. Uporne skupnosti so že v nekaj letih zgradile koordinacijsko telo za upiranje in samoorganizacijo 400 skupnosti iz 38 občin Hondurasa. Prvotna upiranja so potekala prek manifestacij, demonstracij, cestnih blokad in drugih kreativnih političnih pritiskov na vlado.

Danes, po petnajstih letih bojov, jim revolucionarna dediščina prinaša bonitete tudi pri pogajanjih z vlado. Njihova *potencia* (politična moč ustvarjanja) se kaže v tem, da so se iz uličnih bojov in masovnih demonstracij prelevili v izjemno močno organizacijo, ki lahko destruktivne vladne politike ustavlja že s pisnimi opozorili in zahtevami ter le še občasno, ko je vlada neposlušna ali nasilna, zasede ceste in izterja zahteve ljudstva. Ključ uspeha COPINH-a se skriva v razvejani in intenzivni strukturi radikalne, ljudske pedagogike in v epistemologiji bojov.

Kot je mrežni ali koordinacijski pristop notranja struktura COPINH-a, velja tudi navzven: COPINH sodeluje v vrsti mednarodnih organizacij (na primer COMPA – *Convergencia de Movimientos de los Pueblos de las Américas*, v kateri deluje 130 organizacij iz 18 držav) ali transorganizacij (kot npr. najmočnejše globalno kmečko združenje *La Via Campesina*, v kateri delujejo organizacije iz 39 držav in ki je posebno v tem, da uspeva ustavljati tudi najmočnejše kapitalske interese multinacionalnih korporacij, Svetovne trgovinske organizacije, Mednarodnega denarnega sklada, Svetovne Banke ipd.).

Pedagogika COPINH-a danes poteka prek štirih oblik: prva so redna srečevanja (*reuniones*) in skupščine (*asambleas*). To lahko imenujemo ljudsko izobraževanje, prek katerega udeleženske in udeleženci snujejo politiko skupnega upiranja kot tudi samoorganiziranja v skupnosti. Razločevanje med pismenimi in nepismenimi, strokovnjaki in laiki, moškimi in ženskami, mladimi in starimi znotraj COPINH-a ne obstaja. Vsi udeleženci in udeleženske enakovredno in kolektivno sodelujejo pri analizah, kritikah in načrtovanjih. To je oblika neformalnega vzajemnega ljudskega izobraževanja, ki določa alternativno in avtonomno politiko za skupnosti ter proizvaja pogoje za vse tri ostale oblike izobraževanja.

V COPINH-u delujejo članice in člani, ki (se) že več kot desetletje izobražujejo po različnih delih sveta (od Evrope, južne in vzhodne Azije ter Afrike), in med njimi so tako nepismeni kot tudi izkušeni radikalni pedagogi, ki so sodelovali na alternativnih delavnicah Freireja in Illicha na CIDOC (*Centro Intercultural de Documentación*) v Cuernavaci v Mehiki leta 1969. Med njih sodi profesor Rodolfo Sorto Romero, svetovno znan poet in predavatelj španščine na pedagoški fakulteti Francisco Morazan v Tegucigalpi, ki je zapustil institucionalno izobraževanje ter se aktivno vključil v radikalno pedagogiko COPINH-a. V času največjih konfliktov na Balkanu je Rodolfo Sorto Romero kot radikalni pedagog deloval na Kosovu.

Druga oblika izobraževanja nastaja v Šoli za kvalifikacijo učiteljev (*Escuela de Capacitation de Docentes*). To je petletno izobraževanje staroselcev, starejših od 15 let (nekateri docenti te šole imajo tudi krepko čez 60 let), za poklic osnovnošolskega učitelja. V letu 2006, na primer, je to šolo končalo 90 docentov, ki so se v letu 2007 vrnili v oddaljene skupnosti in začeli z ljudskim izobraževanjem za osnovnošolce v opuščenih državnih šolah ali pa v novih šolah, ki so jih zgradile skupnosti. Za poklic učitelja lahko kandidira kdorkoli iz skupnosti, ki je opravil omenjeni petletni izobraževalni program in uspešno zaključil preizkus kvalifikacije. Novi, staroselski učitelji odpirajo osnovne šole v skupnostih i omogočajo tretjo obliko izobraževanja, to je osnovnošolsko izobraževanje za revne populacije iz skupnosti, ki so že desetletja izključene iz državnih izobraževalnih idr. programov. Podobno kot programi za kvalifikacijo učiteljev se prav v letu 2007 zaključuje tudi izobraževanje prve generacije zdravnikov in zdravstvenih delavcev, ki bodo svoje znanje namenili staroselskim skupnostim.

Četrto obliko radikalne pedagogike pa so pri COPINH-u začeli razvijati v letu 2006 kot petletni projekt gradnje in ustanavljanja izobraževalnega Centra srečevanja in prijateljstva Utopija (*Centro de Encuentras y Amistad Utopia*). Idejo so postavili v laguno med ohranjene gozdove ob La Esperanzi – v jedro skupnosti, iz katerega se je leta 1993 začelo upiranje. Postaja stekališče idej, kolektivnih sanj in ustvarjalnosti, odprti prostor za upornike, ki sanjajo svet mnogoterih svetov. Za COPINH je drugačen svet mogoč, saj ga v svojih skupnostih že ustvarjajo. Kar COPINH imenuje alternativna družba, je za njih že obstoječa, njihova tradicija – kultura Lenca.

Center utopija služi alternativnemu izobraževanju v okolju in z okoljem ter inštitutu za razvijanje organske agrikulture, ki trajnostno osvobaja biodiverzitetno semen, gojenju zdravih rastlin, organskim gnojilom, predelavi sadežev v želeje in vino, izmenjavi metod, znanj, veščin in principov upornikom v lokalnem okolju, prav tako pa je namenjen nadaljnjemu mreženju uporov in védnosti iz vse Srednje Amerike. Center je namenjen tudi mednarodnim srečanjem, knjižnici, dokumentacijskemu centru, muzeju o kulturi Lenca, srečevanju žensk, združenih v skupino *Guinakirina*, ki obuja umetnost in kulturo Lenca prek vezenin in drugih proizvodov, ki jih prodajajo v istoimenski kooperativi, ter vsem iniciativam, ki služijo kot referenčne točke in učenje za skupnosti. Prav tako je Center zatočišče za begunce, žrtve političnega nasilja in represije.

Pomembna različnost COPINH-a je politični diskurz, v katerem sodelujejo vsi udeleženci izobraževanja, rekuperiranja mitologije in/ali političnih akcij. To je diskurz neposredne politične prakse, ki spreminja svet ter se od zapatistične poetike in surrealizma razlikuje v izjemno jasni in uveljavljeni politični terminologiji boja, ki se je zgodovinsko dopolnjevala tako na ravni lokalnih skupnosti kot tudi z mednarodnim sodelovanjem (zlasti gibanj v Latinski Ameriki). Gre za razmeroma preprost, angažiran, ljudski jezik, ki izhaja iz neposrednosti radikalne prakse delujočih ter njihove tradicije in kulture. To je plod desetletij upiranja. COPINH trenutno vodita Berta Cáceres in Salvador Zúñiga, ki sta najvidnejša politična akterja v Hondurasu in ki s spretnim dialogom pogosto pomembno medirata med neoliberalno, pro-ZDA vlado ter potrebami in zahtevami staroselcev. Metodologijo političnega delovanja in izobraževanja v COPINH-u so že začele raziskovati in uporabljati politične organizacije in združenja po državah Latinske Amerike.

Sklep

V Sloveniji in EU imamo vrsto razlogov za uporabljanje in premišljanje radikalnih pedagogik, saj nove gospodarske smernice kot tudi Bolonjska deklaracija narekujejo zelo podobno izključevalno politiko in izobraževanje, kot so ga poznali v Hondurasu. Kljub demokratični osnovanosti EU je vse več demokracije za vse manj ljudi. Nove strategije za izobraževanje se nagibajo v smeri večjega pohabljanja človekovih spretnosti in domišljije, parcialnosti in selektivnosti znanj itn., prav tako apetiti po privatizaciji šolstva nakazujejo trende za izobraževanje, ki jih je Latinska Amerika doživela pred dvajsetimi leti, v Indiji, na primer, pa so se implementirali leta 2003 (Sadgopal, 2003).

Z besedilom smo predstavili poglobljeno analizo enega od mnogo alternativnih odgovorov na neoliberalne posege v staroselske in kmečke skupnosti v Hondurasu. Na protihumane politike, ki jih narekujejo gospodarski konglomerati, transnacionalne korporacije in zveze, se v zadnjih desetletjih odziva vse več skupin, organizacij in kolektivitet, zlasti v Latinski Ameriki. Veliko teh je za spreminjanje lastnih pogojev dela in življenja začelo razvijati novo pedagogiko, prek katere na novo definirajo svet in svojo vpetost vanj: vzpodbujajo samoemancipacijo in strategije za dostojno življenje v skupnosti ter širše.

Nove alternativne pedagoške praske, ki smo jih nakazali, ne nastajajo kot ideologije, kot edine in nezmotljive resnice, ampak kot tipanje, prek katerega reflektirajo pot delovanja in prihodnost. Prav zato so potrebne refleksije tudi v tukajšnjem, domačem okolju. »Nespametni so le tisti, ki jim je do neenakosti in gospodovanja, tisti, ki hočejo *imeti* prav. Um se začne tam, kjer se nehajo diskurzi, usmerjeni k temu, da bi imeli prav, tam, kjer je prepoznana enakost: ne enakost, kot jo odreja zakon ali sila, ne pasivno sprejemanje enakosti, ampak dejavna enakost, kakršno na vsakem koraku preverjajo ti hodci, ko ob nenehni pozornosti do sebe in med neskončnimi kroženjem okoli resnice najdejo primerne stavke, da jih lahko tudi razumejo.« (Rancière, 2005: 71.)

Literatura

Benjamin, W. (1998). *Izbrani spisi*. Studia humanitatis: Ljubljana.

Bookchin, M. (1990). *Remaking Society: Pathways to a Green Future*. Boston: South End Press.

Bourdieu, P., Passeron, J. C. (1977). *Reproduction in Education, Society and Culture*. London: Sage.

Cole, M., Hill, D., McLaren, P., & Rikowski, G. (2001). *Red Chalk: on Schooling Capitalism and Politics*. Brighton: Institute for Education Policy Studies.

Colectivo situaciones (2003). *Sobre el Militante Investigador*. Pridobljeno 1. 2. 2006 s svetovnega spleta <http://transform.eipcp.net/transversal/0406/colectivosituaciones/es>.

Colectivo situaciones (2005). Something More on Research Militancy: Footnotes on Procedures and (In)Decisions. *Ephemera*, 5 (4), 602–614.

Colectivo situaciones & MTD de Solano (2001). *Contrapoder: una introduccion*. Buenos Aires: De Mano en Mano.

Colectivo situaciones & MTD de Solano (2002). *Hipotesis 891. Mas alla de los piquets*. Buenos Aires: De Mano en Mano.

Colectivo situaciones & Universidad Transhumante (2004). *Universidad Transhumante (territorios, redes, lenguajes)*. Buenos Aires: De Mano en Mano.

Earle, D., Simonelli, J. (2005). *Uprising of Hope: Sharing the Zapatista Journey to Alternative Development*. New York: Altamira Press.

Freire, P., Donaldo, M. (1995). A Dialogue: Culture, Language and Race. *Harvard Educational Review*, 65 (3), 377–402.

Freire, P. (2000). *Pedagogy of the Oppressed*. London: The Continuum International Publishing Group Inc.

Freire, P. (2005). *Education for Critical Consciousness*. London: Continuum.

Gregorčič, M. (2003). Vednost iz besa. *Časopis za kritiko znanosti*, 31 (213–214), 11–24.

Gregorčič, M. (2005a). *Alerta roja: teorije in prakse onkraj neoliberalizma*. Ljubljana: Časopis za kritiko znanosti, @Politikon.

Gregorčič, M. (2005b). Caracol – pu'y – školjka. *Časopis za kritiko znanosti*, 33 (222), 134–158.

Gregorčič, M. (2007). Die Kunst des Wissens und die Wissenschaft der Bildung: Kulturelles Kapital als Triebkraft gesellschaftlicher Veränderungen. *Das Journal für Entwicklungspolitik*, 33 (3), 56–91.

Holdren, N., & Touza, S. (2005). Introduction to Colectivo Situaciones. *Ephemera*, 5 (4), 595–601.

Holloway, J., Peláez, E. (1998). *Zapatista! Rethinking Revolution in Mexico*. London: Pluto Press.

Holloway, J. (2004). *Spreminjajmo svet brez boja za oblast: pomen revolucije danes*. Ljubljana: Časopis za kritiko znanosti, @Politikon.

Illich, I. (2002). *Deschooling society*. New York: Marion Boyars Publishers Ltd.

Muñoz Ramírez, G. (2003). *EZLN: 20 y 10, el fuego y la palabra*. Mexico D. F.: La Jornada/Revista Rebeldía.

PNUD (2006). *Informe de Desarrollo Humano Honduras 2006*. New York: Združeni narodi.

Rancière, J. (2005). *Nevedni učitelj. Pet lekcij o intelektualni emancipaciji*. Ljubljana: Zavod En-knap.

Sadgopal, A. (2003). *Political Economy of Education in the Age of Globalisation*. New Delhi: Bharat Jan Vigyan Jatha.

UNDP (2007). *Human Development Report 2007/2008: Fighting Climate Change: Human Solidarity in a Divided World*. New York: UNDP.

Pregledni znanstveni članek, prejet aprila 2008.